

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О.М. БЕКЕТОВА**

СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

В.М. Бабаєв

2014 р.

**ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
(ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ)**

**ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
галузі знань 0306 Менеджмент і адміністрування
напряму 6. 030601 Менеджмент**

(шифр дисципліни за ОПП — ФПНЗЄ4)

Стандарт чинний з дати затвердження

Харків - 2014

РОЗРОБЛЕНО: Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова
КАФЕДРА: ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

РОЗРОБНИК: к.е.н, доцент Єгорова О.Ю.

ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ _____ (Решетило В.П.)
« 26 » вересня 2014 р., протокол № 10

Схвалено **випусковою** кафедрою Туризма і готельного господарства
Протокол від « 27 » серпня 2014 року № 1
Завідувач випускової кафедри _____ (Писаревський І.М.)

Схвалено **випусковою** кафедрою Транспортних систем і логістики
Протокол від « 28 » серпня 2014 року № 1
Завідувач випускової кафедри _____ (Доля В.К.)

Схвалено **випусковою** кафедрою Управління проектами в міському господарстві і
будівництві
Протокол від « 29 » серпня 2014 року № 1
Завідувач випускової кафедри _____ (Чумаченко І.В.)

Схвалено **випусковою** кафедрою Менеджменту та маркетингу в міському
господарстві
Протокол від « 29 » серпня 2014 року № 1
Завідувач випускової кафедри _____ (Новікова М.Н.)

Програма відповідає формі Програми навчальної дисципліни, що затверджена
Наказом по ХНУМГ ім. О.М. Бекетова від 24 лютого 2014 р. № 46-01
Методист НМВ _____ (Солниськін) « 16 » жовтня 2014 р.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету
МЕНЕДЖМЕНТУ

Голова Вченої ради _____ (Писаревський І.М.) « 28 » серпня 2014 р.,
протокол № 1

Цей стандарт не може бути тиражований або відтворений будь яким способом без
письмової згоди ХНУМГ

© ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2014
© О.Ю. Єгорова, 2014 рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.030601 «Менеджмент».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основоположні економічні категорії; економічні закони та принципи функціонування економічних систем; економічні відносини, господарчі механізми та дії людей, спрямовані на ефективне господарювання в умовах обмежених економічних і природних ресурсів.

Міждисциплінарні зв'язки:

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на:	На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються:
	Економічна теорія (Макроекономіка)
	Економічна теорія (Мікроекономіка)
	Міжнародні економічні відносини

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів (ЗМ):

ЗМ 1. Загальні основи соціально-економічного розвитку;

ЗМ 2. Теоретичні аспекти розвитку ринкової економіки;

ЗМ 3. Національна і міжнародна економіка в умовах глобалізації.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» є набуття майбутніми фахівцями ґрунтовних економічних знань, формування у них логіки економічного мислення і економічної культури, навчання їх базовим методам пізнання і аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» є набуття належних навичок раціональної економічної поведінки, виходячи з концептуальних основ ринкової економіки, розуміння особливостей функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; набуття навичок аналізу агрегованих показників, визначення чинників і наслідків макроекономічного розвитку господарських систем, а також можливостей держави корегувати цей розвиток відповідно до цілей та пріоритетів економічної політики.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- володіти категоріальним апаратом та методологією дослідження;
- аналізувати особливості розвитку та встановлення економічних відносин між людьми у процесі господарської діяльності;
- аналізувати взаємодію економічних суб'єктів у процесі створення матеріальних благ при обмежених ресурсах;
- застосовувати діалектичні методи економічного аналізу при дослідженні елементів ринкового механізму;

вміти:

- обґрунтовувати можливості застосування теоретичних моделей економічного розвитку в практичній діяльності;
- аналізувати проблеми, пов'язані з розвитком грошово-кредитних відносин, фінансової політики та державного регулювання в умовах ринкової економіки;
- оцінювати вплив на економічні процеси зовнішніх факторів, тенденції розвитку світової економіки;

мати компетентності:

- набути належних навиків раціональної економічної поведінки, відповідно до концептуальних основ ринкової економіки;
- розуміти особливості функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури;
- виробити уявлення про механізм функціонування економічної системи в умовах ринкової та трансформаційної економік;
- набути навичок аналізу агрегованих показників, визначення чинників і наслідків макроекономічного розвитку господарських систем, а також можливостей держави коригувати цей розвиток відповідно до цілей та пріоритетів економічної політики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 2,5 кредита ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль Економічна теорія (ОЕТ)

Змістовий модуль 1. Загальні основи соціально-економічного розвитку

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.

Зародження економіко-теоретичних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрями, школи та течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні. Предмет економічної теорії і його тлумачення різними школами. Складові сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства. Економічні закони, принципи і категорії. Система економічних законів. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів. Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання. Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія та

економічна політика. Економічна теорія як основа економічної політики. Основні напрями, пріоритети, методи, інструменти економічної політики.

Тема 2. Економічна система суспільства.

Економічні потреби суспільства, їх суть та структура. Піраміда Маслоу. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ. Економічні блага. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Суперечності інтересів економічних суб'єктів та форми їх усунення. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу. Економічна система, її сутність та основні структурні елементи. Типи економічних систем. Традиційна економіка. Економічна система вільного капіталізму. Командно-адміністративна система. Система змішаної економіки. Перехідні економічні системи, їх зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання. Криза та розпад командно-адміністративної системи і необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки. Основні напрями формування сучасних ринкових відносин. Формування державного і ринкового механізмів регулювання економіки. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти. Типи, форми і види власності. Основні тенденції розвитку власності на сучасному етапі. Необхідність різноманітних форм власності в ринковій економіці. Трансформація форм власності в Україні. Роздержавлення. Приватизація. Світовий досвід. Сучасний стан відносин власності в Україні. Економічні школи щодо періодизації суспільного розвитку.

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль в житті суспільства.

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Зміст і структура суспільного виробництва. Матеріальне та нематеріальне виробництво, їх сутність і взаємозв'язок. Ресурси виробництва та їх види. Використання економічних ресурсів. Абсолютна та відносна обмеженість (рідкісність) ресурсів. Межа економічних можливостей. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Еволюція товарного виробництва. Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Тема 4. Теорія товару і грошей.

Товар і його властивості. Вартість. Мінова вартість. Споживна вартість та її показники. Теорії вартості: трудова, маржиналістська і неокласична. Розвиток товару і товарного виробництва за сучасних умов. Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей. Функції грошей. Історичний підхід у розгляді функцій грошей. Види грошей: паперові, металеві, кредитні, безготівкові, електронні. Обіг готівкових та безготівкових грошей. Сучасні зміни в грошовому обігу. Закон грошового обігу. Історичний досвід України в створенні національної грошової одиниці. Інфляція, її суть і причини. Темпи інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Змістовий модуль 2. Теоретичні аспекти розвитку ринкової економіки

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи.

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку. Види ринків. Критерії класифікації ринків та їх структура. Характерні ознаки сучасного ринку. Об'єктивна зумовленість та сутність ринкової інфраструктури. Основні суб'єкти ринкової економіки. Держава як суб'єкт ринкового господарства. Соціально-економічна характеристика елементів ринку та умови їх формування в Україні. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Винятки дії закону попиту. Крива попиту. Зв'язок між попитом і ціною. Зміщення кривої попиту під впливом дії нецінових факторів. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Крива пропозиції та її властивості. Зв'язок між пропозицією і ціною. Нецінові фактори зміни пропозиції. Зміщення кривої пропозиції під впливом дії нецінових факторів. Особливості формування і зміни кривих пропозицій в перехідних економічних системах. Ринкова рівновага. Утворення рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Фактори, які впливають на зміну ринкової рівноваги.

Сутність ціни. Механізм формування і функції ціни. Види цін. Концепція ціноутворення по Маршалу. Сутність конкуренції. Місце конкуренції в ринковій економіці. Форми конкуренції. Типи конкурентної поведінки. Функції конкуренції. Методи конкурентної боротьби. Позитивні й негативні наслідки конкуренції. Монополія та типи монополізації. Види монополій. Монопольна влада. Критерії та межі монополізації економіки. Недоліки надмірної монополізації економіки. Економічні наслідки монополій. Ринок монополістичної конкуренції. Особливості монополістичної конкуренції. Олігополістичний ринок. Суть олігополії. Олігополія і конкуренція. Олігополія та економічна ефективність. Антимонopolьна політика і антимонopolьне законодавство. Світовий досвід створення антимонopolьного законодавства. Проведення антимонopolьної практики. Антимонopolьна політика в Україні.

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці.

Підприємство як суб'єкт економічної системи. Організаційно-правові форми підприємств. Соціально-економічна характеристика підприємств. Функції підприємства. Організацій процесу виробництва. Обмеженість ресурсів та шляхи її подолання. Продукція підприємств та її економічні форми. Суть підприємництва та умови його існування. Види та суб'єкта підприємницької діяльності. Форми підприємництва. Підприємництво і бізнес. Перспектива розвитку підприємництва в Україні. Проблема банкрутства підприємств. Законодавство про банкрутство.

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг.

Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг. Кругообіг капіталу. Промисловий капітал. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу.

Основний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Механізм відтворення основного капіталу. Амортизація. Норми амортизації.

Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу. Обіговий капітал. Час і швидкість обігу. Фактори, що впливають на швидкість обігу. Оборотні засоби та їх структура. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу. Рентабельність.

Тема 8. Капітал сфери обігу.

Сфера обігу в ринковій економіці. Виникнення сфери товарного обігу в процесі еволюції товарно-грошових відносин. Сутність, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці. Сфера обігу як сфера функціонування торговельно-мінових та кредитних відносин, торговельного та позичкового капіталу. Торговельний капітал та його еволюція за сучасних умов. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Сучасні форми торговельного підприємництва. Товарна біржа. Торгові доми. Інтернет - торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Торговельний прибуток і його норма. Позичковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового і торговельного капіталу. Сутність та джерела позичкового капіталу. Позичковий процент і його джерела. Норма позичкового проценту та його динаміка. Роль процентної ставки. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту. Роль і функції кредиту в сучасній ринковій економіці. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Банки, їх види та функції. Позабанківські кредитні заклади. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі.

Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність аграрних відносин. Форми господарювання у сільському господарстві: фермерські, кооперативні, державні, змішані. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс. Механізм реалізації аграрних відносин в сучасних умовах. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробника.

Тема 10. Доходи населення, їх формування та розподіл.

Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині. Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

Змістовий модуль 3. Національна і міжнародна економіка в умовах глобалізації

Тема 11. Держава та її економічні функції.

Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Економічні функції держави. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки, фінансова система. Суть і структура фінансової системи. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Формування доходів і витрат державних та місцевих бюджетів. Податки. Елементи системи оподаткування. Крива Лаффера. Функції податків: фіскальна, регулююча, стимулююча. Класифікація податків. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави. Необхідність державного регулювання в умовах ринкової економіки. Співвідношення державного і ринкового механізмів регулювання національної економіки.

Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Сутність та етапи становлення світового господарства. Структура, основні риси та закономірності його розвитку. Інтернаціоналізація господарського життя. Інтеграційні процеси на сучасному етапі. Основні форми міжнародних економічних відносин та види інтеграційних формувань. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні зв'язки й механізм міжнародного співробітництва. Головні інтеграційні угруповання світу. Процеси інтеграції у Європі та її форми. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва. Місце Європейського економічного співтовариства у світовій економіці. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему. Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Особливості поділу праці в сучасних умовах.

Теорії міжнародної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Всесвітній ринок товарів та послуг. Структура світового ринку. Основні тенденції розвитку світового ринку. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку. Міжнародні торговельні організації. Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Особливості вивозу капіталу на нинішньому етапі розвитку світового господарства. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити. Міжнародний валютний фонд. Європейський банк реконструкції та розвитку. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні ринки. Конвертованість національних валют. Фіксований і плаваючий курс. Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і причини міжнародної міграції робочої сили. Основні напрями міграції. Утворення міжнародного ринку робочої сили.

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем.

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їх вирішення людством. Сучасні глобальні проблеми. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Екологічна криза та форми її прояву. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення. Проблема та шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Проблеми роззброєння та мирного використання атому. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Індивідуальні завдання: контрольна робота для студентів заочної форми навчання.

3. Рекомендована література

1. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В.Д.Базилевича. – 8-ме вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. -702 с.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: політекономія – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
3. Базилевич В.Д. Макроекономіка: підручник / за ред. В.Д. Базилевича, К.С.Базилевич, Л.О. Баластрик. – К.: Атіка, 2009. -368 с.
4. Дзюбик С.Д., Ривак О.С. Основи економічної теорії. Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. –К.: Знання, 2008. – 491 с.
5. Курс економічної теорії: Навч. посіб. / С.І. Архієреєв, С.Г. Вініцька та ін.; За ред. С.І. Архієреєва, Н.Б. Решетняк. – Харків: НТУ «ХПІ», 2008.- 332 с.
6. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с 14-го англ. изд. – М: ИНФРА –М, 2004.-972.
7. Мельник Л. Ю. Економічна теорія – політекономічний контекст: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко – К.: Кондор, 2008. – 524с.
8. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посіб. – вид. 3-тє, доп. і перероб./ С.В. Мочерний – К. : Академія, 2008. – 640с.
9. Мочерний С.В. Основи економічної теорії: Навч. посібник. – 2.вид., доп. – С.В. Мочерний, О.А. Устенко – К. : Видавничий центр "Академія", 2006. – 502с.
10. Основи економічної теорії: Навч. посібник для студентів усіх галузей освітянських знань неекономічного профілю / За ред. Слободчука М.С.- Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2008.- 284с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточні та підсумкові тестові завдання, контрольні роботи, питання і задачі до заліку.

АНОТАЦІЯ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку 6.030601 «Менеджмент».

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» є набуття належних навичок раціональної економічної поведінки, виходячи з концептуальних основ ринкової економіки, розуміння особливостей функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; набуття навичок аналізу агрегованих показників, визначення чинників і наслідків макроекономічного розвитку господарських систем, а також можливостей держави корегувати цей розвиток відповідно до цілей та пріоритетів економічної політики.

ABSTRACT (ANNOTATION)

Program of study of the course "Economics (Fundamentals of Economics)" prepared in accordance with the educational and vocational training programs for bachelor direction 6.030601 "Management".

The main objectives of the study subject "Economics (Principles of Economics)" is the acquisition of appropriate skills of rational economic behavior, based on the conceptual foundations of a market economy, understanding of the functioning of modern markets and pricing for the services of labor, capital, natural resources according to the type of market structure; acquisition of skills analysis aggregates, determining factors and the consequences of macroeconomic development of economic systems, and capacity of the state to correct this development in accordance with the objectives and priorities of economic policy.

АННОТАЦИЯ

Программа изучения учебной дисциплины «Экономическая теория (Основы экономической теории)» составлена в соответствии с образовательно-профессиональной программой подготовки бакалавра направления 6.030601 «Менеджмент».

Основными задачами изучения дисциплины «Экономическая теория (Основы экономической теории)» является приобретение надлежащих навыков рационального экономического поведения, исходя из концептуальных основ рыночной экономики, понимание особенностей функционирования современных рынков и образования цен на услуги труда, капитала, природных ресурсов в соответствии с типом рыночной структуры; приобретение навыков анализа агрегированных показателей, определение факторов и последствий макроекономического развития хозяйственных систем, а также возможностей государства корректировать это развитие в соответствии с целями и приоритетов экономической политики.